

Vroegmoderne tijd

In 1506 tekende Giovanni Contarini een wereldkaart waarop voor het eerst het continent Amerika was afgebeeld. De kaart werd hierna gedrukt.

- 2p **2** Leg uit dat de verspreiding van deze kaart bijdroeg aan het veranderende wereldbeeld van de renaissance.

In 1521 sprak paus Leo X de banvloek uit over Luther, waardoor Luther uit de rooms-katholieke kerk werd gezet. In datzelfde jaar werd Luther door Karel V ontboden voor de Rijksdag in Worms.

- 3p **3** Licht het verband tussen beide gebeurtenissen toe door:
- aan te geven wat de paus Luther verweet en
 - uit te leggen welk politiek doel Karel V wilde bereiken met het ontbieden van Luther voor de Rijksdag.

In 1566 vond de Beeldenstorm plaats. Willem van Oranje was op dat moment medeverantwoordelijk voor het bestuur in Antwerpen. Hij nam de volgende maatregelen om de orde te herstellen:

- 1 Hij liet enkele beeldenstormers ophangen.
- 2 Hij sprak met calvinisten en lutheranen af dat zij op enkele plaatsen in de stad hun godsdienst ongehinderd mochten uitoefenen.

- 4p **4** Licht de maatregelen toe door:
- per maatregel aan te geven waardoor deze bijdroeg aan het herstellen van de orde en daarna
 - uit te leggen welk godsdienstig uitgangspunt Willem van Oranje nastreefde met deze maatregelen.

Gebruik bron 1.

Het stadsbestuur van Leiden wil met het uitgeven van de noodmunten:

- 1 een financieel probleem oplossen en
- 2 een politiek doel bereiken.

- 4p **5** Leg dit voor beide uit met een verwijzing naar de bron.

Gebruik bron 2.

Filips II voerde meerdere oorlogen tegelijkertijd.

Een bewering: het sluiten van de Pacificatie van Gent was hiervan een onbedoeld gevolg.

- 3p **6** Toon de juistheid van deze bewering aan door:
- uit te leggen dat de beschreven situatie in de bron een gevolg is van het voeren van meerdere oorlogen tegelijkertijd en
 - aan te geven waardoor dit heeft geleid tot het sluiten van de Pacificatie van Gent.

In 1618-1619 vond een vergadering plaats in Dordrecht om een eind te maken aan onenigheid binnen de calvinistische kerk in de Republiek. De vergaderstukken werden bewaard in een speciaal daarvoor gemaakte kist. De kist had acht sloten: één voor de Staten-Generaal en één voor elk van de zeven gewesten. Alleen als iedereen een vertegenwoordiger met een sleutel stuurde, kon de kist worden geopend.

- 2p **7** Leg uit dat deze bijzondere wijze van bewaren van de vergaderstukken paste bij de staatsinrichting van de Republiek.

Gebruik bron 3.

Het gedrag van de adel aan het hof zoals dat in de bron wordt beschreven, wordt door Lodewijk XIV gestimuleerd.

- 3p **8** Licht dit toe door:
- te noemen welk gedrag van deze adel wordt beschreven en
 - uit te leggen welk politiek doel Lodewijk XIV nastreeft door dit gedrag te stimuleren.

Gebruik bron 3.

In de achttiende eeuw komt het ancien régime in Frankrijk ten val tijdens de Franse democratische revolutie. De revolutionairen zouden met deze brief hun kritiek op het ancien régime kunnen ondersteunen.

- 2p **9** Leg uit welke kritiek op het ancien régime, die voortkomt uit een Verlicht ideaal, de revolutionairen met deze brief zouden kunnen ondersteunen.

Vroegmoderne tijd

bron 1

Terwijl Leiden door de Spaanse troepen wordt belegerd schrijft de monnik Wouter Jacobszoon in Amsterdam in 1574 in zijn dagboek:

Het nieuwtje ging rond dat in Leiden geld werd geslagen van papier, in stukken van tien stuivers en van een gulden. Het papier oogde heel wit en was zorgvuldig samengeplakt tot de dikte van een daalder. Het was fraai geslagen, met op de ene zijde een leeuw met een zwaard en het opschrift 'Pro Patria' ('Voor het vaderland'). Men zei dat de soldaten van de stad [Leiden] met dit geld betaald werden, terwijl bij stedelijke verordening was bepaald dat iedereen verplicht was de soldaten hiervoor zonder pardon alle zaken te leveren en te verkopen die men in de aanbidding had, alsof het om gewoon geld ging. Hierdoor kon het gebeuren dat de brave burgers verarmden, aangezien de soldaten alles wat zij kochten, hoe gering de prijs ook was, met dit papier betaalden en dan het resterende bedrag in normaal wisselgeld eisten.

bron 2

Een burger uit de stad Utrecht schrijft in een kroniek in 1574:

Omstreeks deze tijd begonnen de Spanjaarden die uit Leiden waren vertrokken te muiten. Zij wilden volledig betaald worden, en ze namen hun kapitein gevangen omdat zij wilden dat hij hen betaalde uit de opbrengsten van alles wat hij had geroofd in Holland. En zij kozen een nieuwe kapitein die zij trouw zworen.

Op 25 oktober zijn er aan het begin van de avond meer dan driehonderd Spanjaarden in Culemborg binnengelaten door andere Spaanse soldaten wier garnizoen daar al lag. Ze hebben de grootste huizen van de stad met geweld opengebroken en geplunderd en zijn toen met de buit weer vertrokken.

bron 3

De Hertogin van Orléans is de weduwe van de broer van de Franse koning Lodewijk XIV. In een brief schrijft zij over het leven aan het koninklijke hof:

Versailles, 4 januari 1704

De hofdames van de Hertogin van Bourgondië hebben geprobeerd om zich de rang en de plek van mijn hofdames toe te eigenen (...). Ze kregen de bewakers van de koning zover dat die een plek voor hen bezet hielden en de stoelen van mijn hofdames naar achter duwden. Ik heb hier eerst over geklaagd bij de Heer van Noailles, die mij antwoordde dat het op bevel van de koning was. Ik ben toen meteen naar de koning toe gegaan en zei tegen hem: "Mag ik u vragen, Majesteit, of het uw orders zijn dat mijn hofdames geen plek of rang meer hebben? Als dat uw wens is dan zal ik daar niets meer over zeggen want ik wens slechts u te gehoorzamen (...)."

Die vrouwen zijn veel te vrijmoedig sinds ze de gunst van de koning genieten en ze hadden zichzelf wijsgemaakt dat ik niet de moed zou hebben deze zaak aan te kaarten bij de koning. Maar ik ben niet van plan mijn rang of mijn voorrechten te verliezen.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.